

УДК 911.3:796.5 (477.52)

DOI: 10.26565/2076-1333-2019-27-07

Анатолій Корнус

к. геогр. н., доцент кафедри загальної та регіональної географії
e-mail: a_kornsu@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5924-7812>

Олеся Корнус

к. геогр. н., доцент, завідувач кафедри загальної та регіональної географії
e-mail: olesyakornus@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7469-7291>

Сергій Сюткін

к. геогр. н., доцент кафедри загальної та регіональної географії
e-mail: siutkin-sergiy@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0871-0993>

Олена Данильченко

к. геогр. н., ст. викладач кафедри загальної та регіональної географії
e-mail: olena_danylchenko@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2881-843X>
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002, Україна

ГЕОГРАФІЯ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ ТА ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР У СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто сучасні географічні особливості вирощування зернових та зернобобових культур у Сумській області. За останні роки в регіоні спостерігається зростання площ, відведених під посіви зернових та зернобобових культур. Найбільші посівні площі, зайняті під зернові та зернобобові культури, знаходяться у Роменському, Сумському, Глухівському, Білопільському і Конотопському районах, у цих же районах спостерігається і найбільший валовий збір зерна. Найвищі обсяги виробництва зернових і зернобобових культур фіксуються у Глухівському, Сумському, Білопільському та Роменському районах.

Провідну роль у зерновому господарстві області відіграє кукурудза. За показниками валового збору основними районами виробництва кукурудзи є Роменський, Глухівський і Білопільський. Посівні площі, відведені під урожай цієї культури, найбільші у Роменському, Білопільському і Буринському районах. Основні райони вирощування озимої пшениці – Сумський, Глухівський і Білопільський. У сільськогосподарських підприємствах Глухівського, Конотопського і Кролевецького районів відмічається найвища урожайність озимої пшениці, у той час найнижчі показники мають Ямпільський та Охтирський райони. У Сумському, Глухівському і Білопільському районах найбільшими є й посівні площі ярої пшениці. Шосткинський, Конотопський і Ямпільський райони вирізняються за посівами та виробництвом озимого жита. Основними регіонами вирощування ярого ячменю є Сумський, Конотопський і Глухівський райони. Шосткинський, Путивльський і Глухівський райони є лідерами за виробництвом вівса. Гречку вирощують у всіх адміністративних одиницях Сумської області (за винятком Сумської міської ОТГ), однак найбільшим валовий збір цієї культури є у сільгоспідприємствах Липоводолинського, Сумського і Краснопільського районів.

Вирощування сільськогосподарськими підприємствами власне зернобобових культур (горох, боби, люпин, квасоля; без зернових та сої) представлено майже у всіх адміністративно-територіальних одиницях Сумської області, окрім Путивльського району та сільських населених пунктів Сумської міської ОТГ. За валовим збором зернобобових культур виділяються Глухівський, Роменський і Шосткинський райони. Найменша урожайність зернобобових культур зафіксована у сільгоспідприємствах Середино-Будського району, а найвища – Роменського.

Ключові слова: сільське господарство, зернові культури, зернобобові культури, Сумська область, рослинництво, посівні площі.

Анатолій Корнус, Олеся Корнус, Сергей Сюткин, Елена Данильченко. ГЕОГРАФИЯ ВЫРАЩИВАНИЯ ЗЕРНОВЫХ И ЗЕРНОБОБОВЫХ КУЛЬТУР В СУМСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье рассмотрены современные географические особенности выращивания зерновых и зернобобовых культур в Сумской области. За последние годы в регионе наблюдается рост площадей, отведенных под посевы зерновых и зернобобовых культур. Наибольшие посевные площади, занятые под зерновые и зернобобовые культуры, находятся в Роменском, Сумском, Глуховском, Белопольском и Конотопском районах, в этих же районах наблюдается и наибольший валовой сбор зерна. Самые высокие объемы производства зерновых и зернобобовых культур фиксируются в Глуховском, Сумском, Белопольском и Роменском районах.

Ведущую роль в зерновом хозяйстве области играет кукуруза. По валовому сбору основными районами производства кукурузы является Роменский, Глуховский и Белопольский. Посевные площади, отведенные под урожай этой культуры, наибольшие в Роменском, Белопольском и Буринском районах. Основные районы выращивания озимой пшеницы – Сумский, Глуховский и Белопольский. В сельскохозяйственных предприятиях Глуховского, Конотопского и Кролевецкого районов отмечается наибольшая урожайность озимой пшеницы, тогда как самую низкую урожайность имеют хозяйства Ямпольского и Ахтырского районов. В Сумском, Глуховском и Белопольском районах наибольшие посевные площади яровой пшеницы. Шосткинский, Конотопский и Ямпольский районы выделяются посевами и производством озимой ржи. Основными регионами выращивания ярого ячменя являются Сумской, Конотопский и Глуховский районы.

Шосткинський, Путивльський і Глуховський райони – лідери по виробництву овса. Гречку вирощують у всіх адміністративних одиницях Сумської області (за виключенням Сумської міської ОТГ), однак найбільший валовий збір цієї культури спостерігається в сільськогосподарських підприємствах Липоводолинського, Сумського і Краснопольського районів.

Вирощування сільськогосподарськими підприємствами власне зернобобових культур (горох, боби, люпин, фасоль; без зернових і сої) представлено майже у всіх адміністративно-територіальних одиницях Сумської області, крім Путивльського району і сільських населених пунктів Сумської міської ОТГ. По валовому збору зернобобових культур виділяються Глуховський, Роменський і Шосткинський райони. Найменша урожайність зернобобових культур зафіксована в сільськогосподарських підприємствах Середино-Будського району, а найвища – Роменського.

Ключові слова: сільське господарство, зернові культури, зернобобові культури, Сумська область, рослинництво, посівні площі.

Anatolii Kornus, Olesia Kornus, Sergii Siutkin, Olena Danylchenko. GEOGRAPHY OF GROWING GRAIN AND LEGUMINOUS CROPS IN SUMY REGION

The article discusses the modern geographical features of the cultivation of grain and leguminous crops in the Sumy region. In recent years, the region has seen an increase in the area allotted for sowing grain and leguminous crops. The largest sown areas occupied by grain and leguminous crops are located in the Romny, Sumy, Glukhovsky, Belopolsky and Konotop districts, and the largest gross grain harvest is also observed in these districts. The highest production volumes of grain and leguminous crops are recorded in Glukhovsky, Sumy, Belopolsky and Romny districts.

The leading role in the grain industry of the region is played by corn. According to the gross harvest, the main districts of corn production are Romensky, Glukhovsky and Belopolsky. The sown area allotted for the harvest of this crop is the largest in the Romny, Belopolsky and Buryn regions. The main areas for growing winter wheat are Sumy, Glukhovsky and Belopolsky. Agricultural enterprises in the Glukhovsky, Konotop and Krolevets districts have the highest winter wheat harvest, while the lowest harvest is in the Yampol and Akhtyrsky districts. In Sumy, Glukhovsky and Belopolsky districts, the largest sown areas of spring wheat are also the largest. Shostka, Konotop and Yampol districts are distinguished by crops and production of winter rye. The main regions for growing spring barley are Sumy, Konotop and Glukhovsky regions. Shostka, Putivl and Glukhovsky districts are leaders in oat production. Buckwheat is grown in all administrative districts of the Sumy region (with the exception of the Sumy city UTC (united territorial community)), however, the largest gross harvest of this crop is observed in agricultural enterprises of the Lipovodolinsky, Sumy and Krasnopolsky districts.

The cultivation of legumes (peas, beans, lupins, beans; without grains and soybeans) by agricultural enterprises is represented in almost all administrative and territorial units of the Sumy region, except for the Putivl district and rural settlements of Sumy city UTC. According to the gross collection of leguminous crops, the Glukhovsky, Romensky and Shostkinsky districts are distinguished. The lowest yield of leguminous crops was recorded in agricultural enterprises of the Seredina-Budsky district, and the highest – Romny.

Keywords: agriculture, grain crops, legumes, Sumy region, crop production, sown areas.

Постановка проблеми. Рослинництво є провідною галуззю сільського господарства та займає особливе місце в структурі агропромисловості Сумської області. Останніми роками вирощування сільськогосподарських рослин, а саме зернових та зернобобових культур, на території регіону переживає суттєве піднесення, про що свідчить поступове зростання обсягів виробництва продукції рослинництва та збільшення урожайності цих культур як у сільськогосподарських підприємствах, так і господарствах населення. На території Сумської області спостерігається значна територіальна диференціація показників вирощування зернових та зернобобових культур. Остання зумовлена низкою факторів, серед яких природні та економічні. Далеко не завжди рослинницька спеціалізація адміністративно-територіальних одиниць Сумщини відповідає зональним природним передумовам, що провокує різноманітні деградаційні процеси у ґрунтового покриву. Відтак дослідження територіальних та часових особливостей вирощування зернових та зернобобових культур Сумської області є актуальним та потребує серйозного вивчення.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Географія рослинництва – традиційна галузь економічної географії. Однак, стосовно Сумської області територіальна та галузева структура вирощування сільськогосподарських рослин вивчені недостатньо. Першим таким дослідженням була праця П.А. Гудзенка [2], однак тоді ведення цієї галузі, як сільського господарства в цілому, відбувалося в умо-

вах зовсім іншої суспільно-економічної формації. Стан сільського господарства Сумщини наприкінці радянської епохи відображено у праці А.П. Голікова зі співавторами [3]. У цій роботі коротко описані основні галузі рослинництва та виділено п'ять сільськогосподарських районів, кожен з яких вирізнявся своєю рослинницькою спеціалізацією. Територіальна та галузева структура рослинництва, що склалася наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття частково відображена у працях Г.Г. Леонтєвої [4; 5], однак тоді рослинницька галузь переживала суттєву кризу. З моменту виходу останньої праці пройшло близько 15 років. За цей час у рослинницькому комплексі Сумського регіону сталися помітні зрушення, які ще не відображені у сучасних наукових дослідженнях.

Варто відзначити, що названі зрушення передусім проявилися у зміні структури посівних площ, у т.ч. й площ, відведених під вирощування зернових та зернобобових культур. Остання перестала відповідати зональним природним умовам, що призвело до дегуміфікації та зниження родючості ґрунтів, як це було показано у працях А.О. Корнуса [6; 7]. Все вищезазначене й зумовило мету цього дослідження.

Метою даного дослідження є визначення особливостей географії вирощування зернових та зернобобових культур Сумської області, динаміки вирощування цих сільськогосподарських культур за останні роки, з'ясування його структурних змін та територіальних відмінностей.

Виклад основного матеріалу. Диференціація агроґрунтових та агрокліматичних умов у межах

Сумської області, різна кількість ріллі, соціально-економічні та інші особливості зумовлюють географічні відмінності у розміщенні рослинництва, створюючи його територіальну структуру. Найбільша частка посівів сільськогосподарських культур у загальній площі адміністративної одиниці характерна для Білопільського, Буринського та Липоводолинського районів – понад 50 %, а найменша – у Середино-Будському і Ямпільському – менше 20 %. Розміщення зернових культур в адміністративних районах області нерівномірне, хоча у всіх районах сільгоспвиробники займаються зерновим господарством. Протягом останніх років, площа, з якої зібрано урожай зернових та зернобобових культур, у Сумській області збільшується.

Найбільші посівні площі, зайняті під зернові та зернобобові культури, знаходяться у Роменському, Сумському, Глухівському, Білопільському і Конотопському районах (понад 40 тис. га в кожному). Ці ж райони отримали і найбільший валовий збір зерна. Так, у Роменському районі валовий збір зерна у

2017 р. перевищив 366,5 тис. т, у Глухівському він склав 331,4 тис. т. Натомість найвища урожайність зернових та зернобобових культур у 2017 р. спостерігалася у Кролевецькому районі, де вона склала 78,4 ц/га (при середньообласному показнику 62,6 ц/га). Високою – більше 70 ц/га – урожайність була також у Недригайлівському та Роменському районах.

У 2018 р. площа, з якої було зібрано урожай зернових, порівняно із попереднім роком зросла на 4,3% – до 570,8 тис. га. Найбільші обсяги виробництва зернових і зернобобових культур були у Глухівському – 315,7 тис. т, Сумському – 342,3 тис. т і Білопільському – 365,4 тис. т районах, а у Роменському валовий збір урожаю цієї групи культур перевищив 558 тис. т. За підсумками 2018 р. середня урожайність зернових і зернобобових культур зросла до 73,3 ц/га, причому у Недригайлівському, Кролевецькому та Липоводолинському районах вона перевищила 80 ц/га, а у Роменському районі – 90 ц/га (рис. 1).

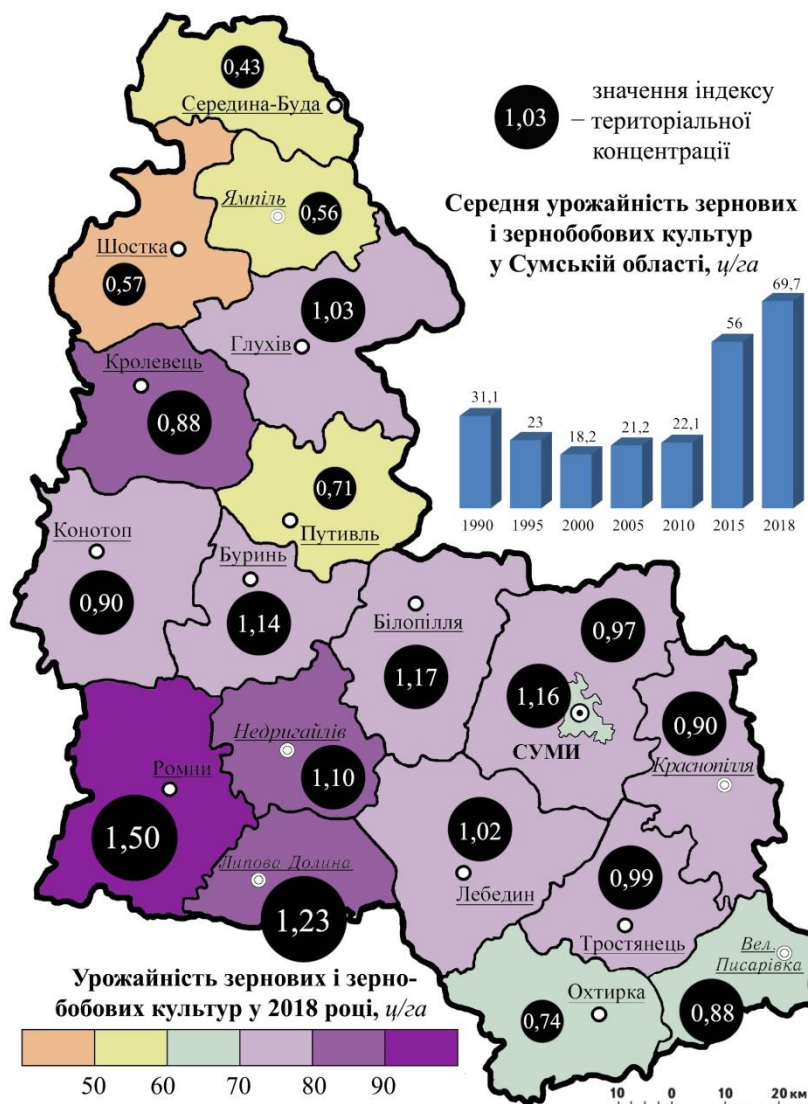

Рис. 1. Індекс територіальної концентрації вирощування сільськогосподарськими підприємствами зернових і зернобобових культур у 2018 р. за адміністративними одиницями Сумської області (розраховано за [1, 8, 9])

Для оцінки географічних відмінностей у обсягах вирощування зернових і зернобобових культур між різними адміністративними одиницями, з урахуванням площі земельних угідь у них, нами було обчислено значення індексу територіальної концентрації¹ валового збору урожаю культур названої групи. Цей індекс показує географічну поляризацію у розвитку/розміщенні певного явища на території області й розраховується за формулою $I_{TK} = \frac{p \cdot S}{s \cdot P}$, де I_{TK} – ін-

декс територіальної концентрації, p – величина явища у певному адміністративному районі; P – величина явища у Сумській області; s – площа сільгоспугідь у районі; S – площа сільгоспугідь області).

Як бачимо (рис. 1), найвищі значення цього індексу характерні для Роменського, Липоводолинського, Білопільського і Буринського районів – 1,2-1,5. Найменше виробництво зернових і зернобобових

культур сільгоспідприємствами характерне для північних районів області – Шосткинського ($I_{TK} = 0,57$), Ямпільського (0,56) і, особливо, Середино-Будського ($I_{TK} = 0,43$).

Провідну роль у зерновому господарстві області відіграє кукурудза. Поляризація вирощування цієї культури за адміністративними одиницями Сумської області є більшою, ніж групи зернових і зернобобових у цілому, – значення I_{TK} коливаються від 0,27 у Ямпільському районі до 1,36 – у Недригайлівському (рис. 2). Так само суттєво відрізняється і урожайність кукурудзи, яка тісно корелює з показниками територіальної концентрації її вирощування. Після Недригайлівського району, найбільша територіальна концентрація вирощування кукурудзи сільгоспідприємствами характерна для Роменського ($I_{TK} = 1,33$), Буринського (1,32) та Липоводолинського ($I_{TK} = 1,20$) районів.

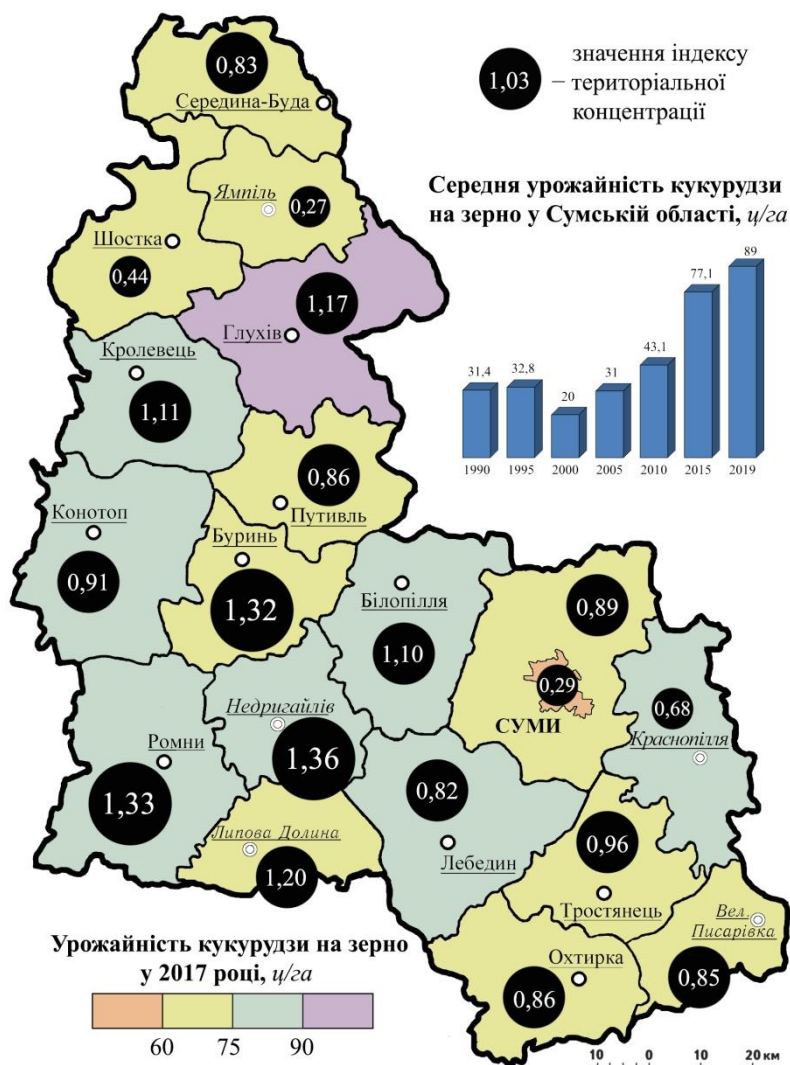

Рис. 2. Індекс територіальної концентрації вирощування сільськогосподарськими підприємствами кукурудзи на зерно у 2017 р. за адміністративними одиницями Сумської області (розраховано за [9])

¹Значення індексу менше 1,0 свідчить про низьку концентрацію того чи іншого явища у певній адміністративній одиниці, якщо ж показник вище одиниці, можна говорити про високу, яка перевищує середньообласний рівень, його зосередженість тут (спеціалізацію певної адміністративної одиниці).

За показниками валового збору, основні райони виробництва кукурудзи – Роменський, Глухівський і Білопільський (у 2006 р. такими були Охтирський, Великописарівський і Роменський, тобто південні лісостепові райони області). Урожай кукурудзи на зерно в цих районах у 2017 р. становив 272,1 тис. т, 196,6 тис. т і 188,4 тис. т відповідно. Посівні площі під кукурудзу найбільшими були у Роменському, Білопільському і Буринському районах (35,1 тис. га, 24,6 тис. га і 24,4 тис. га відповідно). Однак у останньому урожайність цієї культури склала 71,2 ц/га, при середньообласному показнику 75,7 ц/га. Найвищою ж урожайність кукурудзи на зерно в 2017 р. була у Глухівському районі, де вона перевищила 90 ц/га.

За підсумками 2018 р., середня урожайність кукурудзи на зерно у Сумській області зросла на 19,1%

порівняно із попереднім роком – до 89,0 ц/га. Причому у сільськогосподарських підприємствах це зростання склало 19,4% (90,4 ц/га), а у господарствах населення – 4,1% (урожайність кукурудзи на зерно у господарствах цієї категорії була значно меншою – 58,6 ц/га).

За показниками вирощування озимої пшениці виділяються Сумський, Глухівський і Білопільський райони (у кожному під посіви цієї культури відводиться понад 15 тис. га). Для цих же районів, а також для Тростянецького характерні і найвищі значення I_{TK} вирощування озимої пшениці сільгоспідприємствами (рис. 3): Глухівський ($I_{TK} = 1,57$), Сумський ($I_{TK} = 1,26$), Тростянецький ($I_{TK} = 1,21$), Білопільський ($I_{TK} = 1,17$).

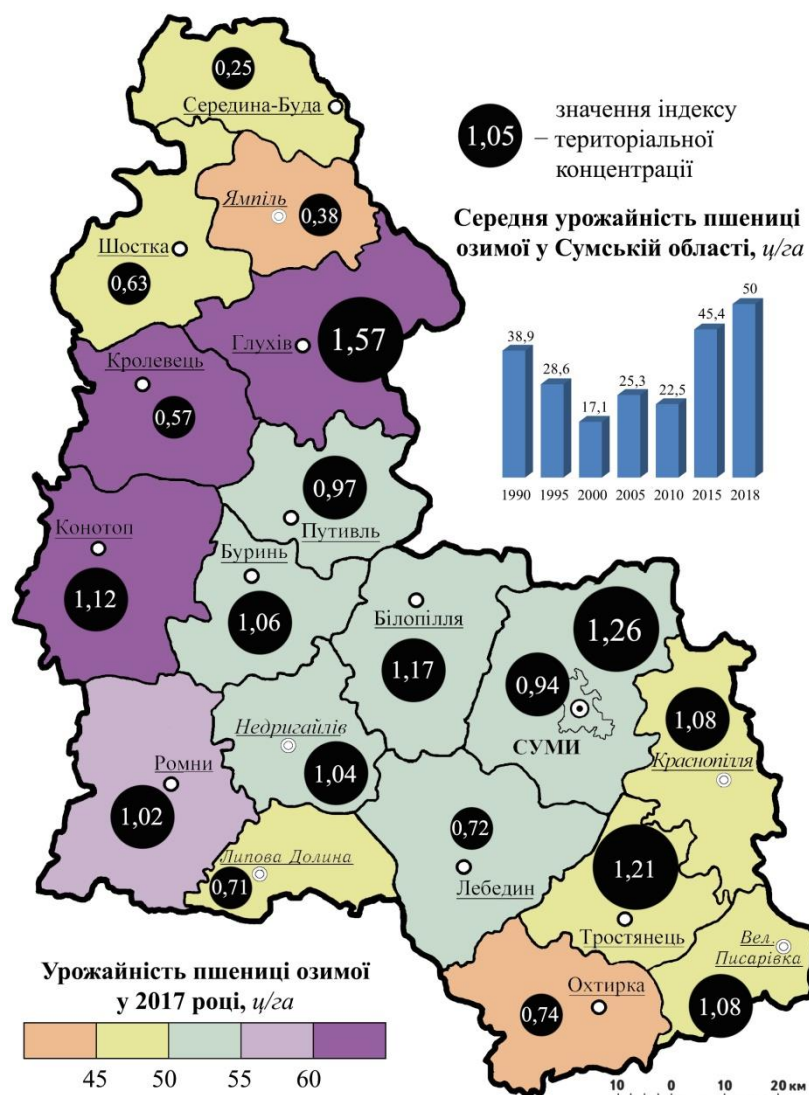

Рис. 3. Індекс територіальної концентрації вирощування сільськогосподарськими підприємствами озимої пшениці у 2017 р. за адміністративними одиницями Сумської області (розраховано за [1, 8, 9])

Територіальна концентрація вирощування озимої пшениці має ще більші відмінності у розрізі адміністративних одиниць, порівняно з вирощуванням кукурудзи на зерно. Значення I_{TK} коливаються від

0,25 у Середино-Будському районі до 1,57 – у Глухівському. У сільськогосподарських підприємствах Глухівського району, а також Конотопського і Кролевецького у 2017 р. була зафіксована і найвища

урожайність озимої пшениці – 61-62 ц/га (при середньообласному показнику 53,2 ц/га). Натомість найнижчою вона була у Ямпільському (43,7 ц/га) та Охтирському (44,4 ц/га) районах. За підсумками 2018 р., середня урожайність озимої пшениці у Сумській області зменшилася на 2,5 % порівняно із попереднім роком – до 50,0 ц/га. Якщо у сільськогосподарських підприємствах це зменшення склало 3,0% (51,5 ц/га), то у господарствах населення урожайність озимої пшениці навпаки зросла на 11,1%, але все одно була меншою – лише 40,0 ц/га.

У Сумському, Глухівському і Білопільському районах найбільшими є й посівні площі ярої пшениці. Шосткинський, Конотопський і Ямпільський райони вирізняються за посівами та виробництвом

озимого жита, що визначається особливостями ґрунтових і кліматичних умов північних районів області. Значний збір озимого жита характерний також для Кролевецького і Середино-Будського районів. Основними районами вирощування ярого ячменю є Сумський, Конотопський і Глухівський – у кожному з них за підсумками 2017 р. зібрано понад 75 тис. т цієї культури. Шосткинський, Путивльський і Глухівський райони виділяються за виробництвом вівса. Щодо останнього, то варто відзначити, що посіви вівса географічно розміщені досить нерівномірно, а сільськогосподарські підприємства Великописарівського району і Сумської міської ОТГ² узагалі не займаються вирощуванням цієї культури (рис. 4).

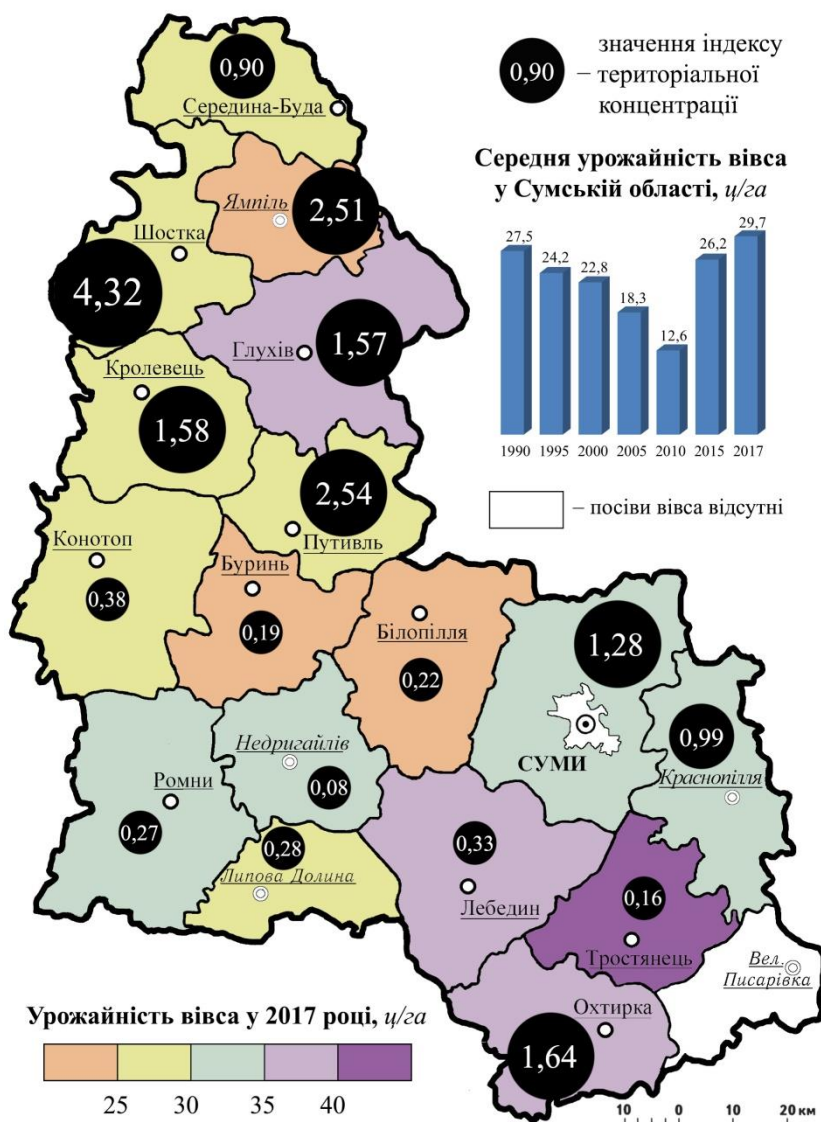

Рис. 4. Індекс територіальної концентрації вирощування сільськогосподарськими підприємствами вівса у 2017 р. за адміністративними одиницями Сумської області (розраховано за [9])

² У 2019 р. було створено Сумську міську об'єднану територіальну громаду, до якої увійшли м. Суми і населені пункти Піщанської сільської ради (села Піщане, Верхнє Піщане, Житєйське, Загірське, Кириківщина і Трохименкове)

Як бачимо з рис. 4, значення I_{TK} вирощування вівса сільгоспідприємствами коливаються від 0,08 у Недригайлівському районі до 4,32 – у Шосткинському. Інакше кажучи, найбільш поляризовані адміністративно-територіальні одиниці Сумської області відрізняються за цим показником більше, ніж у 50 разів. Крім Шосткинського, високими значеннями I_{TK} вирощування вівса вирізняються Путивльський ($I_{TK} = 2,54$), Ямпільський ($I_{TK} = 2,51$), Охтирський ($I_{TK} = 1,64$), Глухівський та Кролевецький ($I_{TK} = 1,57-1,58$) райони. Разом з тим, найвища урожайність цієї культури була у Тростянецькому районі – 43,2 ц/га, хоча значення I_{TK} вирощування вівса тут було лише 0,16. Натомість у найбільш «вівсяному» Шосткинському районі урожайність склала 29,8 ц/га, що було на рівні середньої для області – 29,6 ц/га.

Гречку вирощують у всіх адміністративних одиницях Сумської області (за винятком Сумської міської ОТГ), однак найбільшим валовий збір цієї культури є у сільгоспідприємствах Липоводолинського,

Сумського і Краснопілляського районів – понад 20 тис. ц у кожному. Великими є посівні площі, відведені під урожай гречки у Шосткинському районі, однак урожайність її тут менша – лише 9,2 ц/га. За значеннями I_{TK} вирощування гречки (рис. 5) «найкращий» і «найгірший» райони відрізняються більше, ніж у 30 разів.

Вирощування цієї культури зосереджене, передусім, на землях Липоводолинського району ($I_{TK} = 4,05$), а також Шосткинського ($I_{TK} = 2,01$), Краснопілляського ($I_{TK} = 1,99$), Охтирського ($I_{TK} = 1,35$) та Сумського ($I_{TK} = 1,49$) районів. Менше всього гречку вирощують у Кролевецькому ($I_{TK} = 0,13$), Путивльському ($I_{TK} = 0,18$), Середино-Будському та Тростянецькому ($I_{TK} = 0,20-0,22$) районах. У цих же районах, зокрема у Путивльському, і найменша урожайність гречки – лише 3,2 ц/га, при середньообласному показнику 11,5 ц/га. Найвища урожайність гречки була отримана у Липоводолинському і Недригайлівському районах – 20,2 і 15,4 ц/га відповідно.

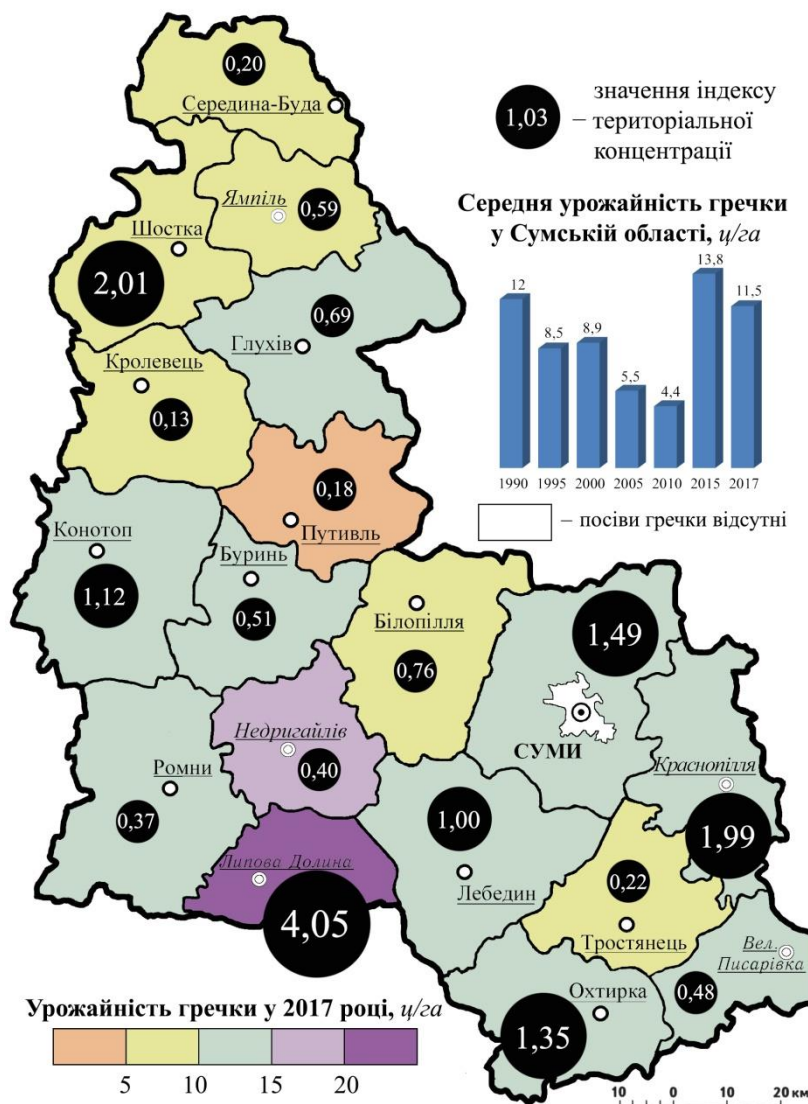

Рис. 5. Територіальна концентрація вирощування сільськогосподарськими підприємствами гречки у 2017 р. за адміністративними одиницями Сумської області (розраховано за [9])

Вирощування сільськогосподарськими підприємствами власне зернобобових культур (горох, боби, люпин, квасоля; без зернових та сої) також представлене практично у всіх адміністративно-територіальних одиницях Сумської області, окрім Путивльського району та сільських населених пунктів Сумської міської ОТГ (рис. 6). За вагомих збором зернобобових культур виділяються Глухівський, Ро-

менський і Шосткинський райони. У двох останніх урожай цієї групи сільгоспкультур у 2017 р. становив близько 50 тис. ц, а у Шосткинському районі їх було зібрано майже 90 тис. ц. Хоча у Шосткинському районі урожайність зернобобових також була далеко не найвищою – 20,7 ц/га, тоді як середньообласний показник склав 29,3 ц/га.

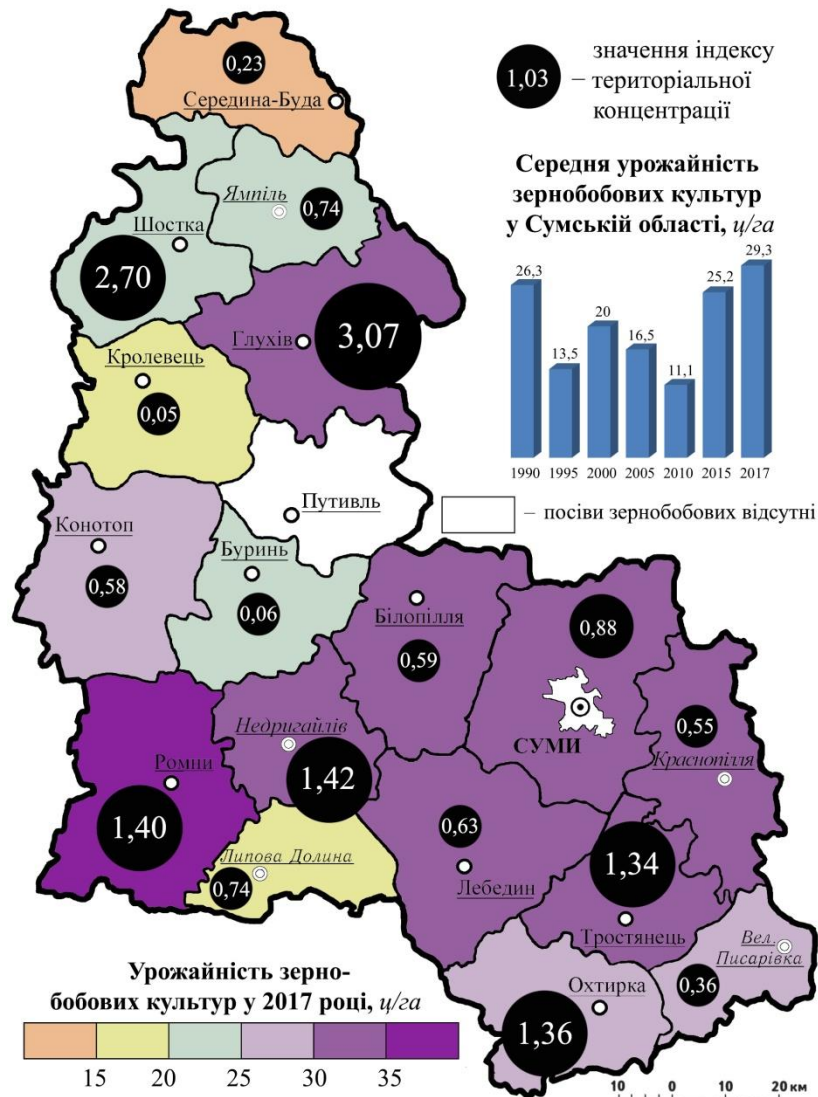

Рис. 6. Територіальна концентрація вирощування сільськогосподарськими підприємствами зернобобових культур у 2017 р. за адміністративними одиницями Сумської області (розраховано за [1, 8, 9])

Найменша урожайність зернобобових культур у сільгосп підприємствах – лише 9,8 ц/га зафіксована в Середино-Будському районі, а найвища – 39,4 ц/га, – у Роменському. Високою (30-35 ц/га) урожайність зернобобових є у Лебединському, Тростянецькому, Краснопільському, Білопільському, Недригайлівському, Сумському і Глухівському районах. Найбільше виробництво культур цієї групи сконцентроване у сільськогосподарських підприємствах Глухівського району ($I_{TK} = 3,07$), а також Шосткинського ($I_{TK} = 2,70$), Роменського ($I_{TK} = 1,40$) та Недригайлівського ($I_{TK} = 1,42$) районів. Відтак, «найкращий» і «найгірший» район Сумської області за індексом територіа-

льної концентрації вирощування зернобобових культур і їх урожайністю відрізняються у 61,4 і 4 рази відповідно.

Висновки. Рослинництво є головною галуззю сільського господарства регіону. За підсумками 2018 р. вирощено 44701 тис. ц зернових та зернобобових культур, у т.ч. 32733,9 тис. ц кукурудзи на зерно, 9069 тис. ц пшениці, 1851,7 тис. ц ячменю.

Загальна посівна площа в Сумській області у 2014 р. складала 1086,3 тис. га, у 2016 р. вона зросла до 1114,9 тис. га, а у 2018 р. ще на 44,8 тис. га – до 1159,7 тис. га, основна частина яких – 641,6 тис. га використовується під посіви зернових та зернобобо-

вих культур (з них на власне зернобобові припадає лише 15,3 тис. га). Із 2000 по 2018 роки посівна площа змінювалася непропорційно для різних груп культур. Так, за вказаний час, площі, відведені під посіви зернових і зернобобових, зросли на 93,1 тис. га (з 548,5 до 647,3 тис. га). Основну частину у їх складі починає займати кукурудза на зерно – 368,1 (57,4 % площ, відведених під посіви зернових і зернобобових культур), хоча пріоритетним для Сумщини в рослинництві завжди було вирощування озимої пшениці, під урожай якої у 2016 р. було відведено 218,6 тис. га, а у 2018 р. – лише 181,6 тис. га.

У сучасних умовах на зернові та зернобобові культури припадає 55,3 % загальної площі посівів у Сумській області. Якщо порівняти цю частку з аналогічною, але станом на 1990 рік, то тоді на зернові та зернобобові культури припадало 44,7 %. Це свідчить про те, що посівні площі, зайняті під зернові й зернобобові культури, стрімко збільшилась. Відтак у районах, що раніше спеціалізувалися на бурякоцукровому виробництві й картоплярстві, сьогодні замість цукрових буряків та картоплі ми спостерігаємо переважання посівів фуражного та продовольчого зерна і олійних культур.

Список використаних джерел:

1. Виробництво культур зернових і зернобобових у підприємствах Сумської області по містах обласного значення та районах у 2018 році. URL: <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=935&level=3> (дата звернення: 29.07.2019 р.)
2. Гудзенко П.А. Сумська область: географічний нарис. К.: Рад. школа, 1958. 121 с.
3. Голиков А.П., Панасенко Л.Г., Сосько С.П., Шульженко Л.С. Сумская область (экономико-географическая характеристика) // Экономическая география. 1987. Вып. 39. С. 107-121.
4. Леонтьева Г.Г. Економічна і соціальна географія Сумської області: навч. посібник. Вид. 2. Суми: РВВ СДПУ ім. А.С.Макаренка, 1999. 88 с.
5. Леонтьева Г.Г., Корнус А.О. Географія Сумської області: населення і господарство: навч. посібник. Суми: СумДПУ, 2006. 72 с.
6. Корнус А.О. Структура рослинництва та її відповідність природним передумовам як чинник сталого розвитку агровиробництва (на прикладі Сумської області). Фінансово-облікове забезпечення сталого розвитку аграрного сектора України: колективна монографія / за заг. ред. Л.І. Катан та Н.І. Демчук. Дніпро: Пороги, 2017. Розділ 2, глава 2.4. С. 163–173.
7. Корнус А.О. Географічна оцінка родючості ґрунтів Сумської області // Наукові записки СумДПУ ім. А.С.Макаренка. Географічні науки. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2013. Вип. 4. С. 35-38.
8. Рослинництво у Сумській області (1995-2018 рр.). URL: <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=175&level=3> (дата звернення: 28.07.2019 р.)
9. Рослинництво Сумщини у 2017 році: Статистичний збірник / За ред. В.В. Куніциної; Сумське обласне управління статистики. Суми, 2019. 170 с.

References:

1. Vyrobnystvo kultur zernovykh i zernobobovykh u pidpriemstvakh Sumskoi oblasti po mistakh oblasnoho znachennya ta rayonakh u 2018 rotsi [Production of crops of cereals and legumes in enterprises of Sumy region by cities of regional importance and districts in 2018]. (n.d.). <http://sumy.ukrstat.gov.ua>. Retrieved from <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=935&level=3> [in Ukrainian].
2. Hudzenko, P.A. (1958). *Sumska oblast: geografichnyi narys* [Sumy region: a geographical sketch]. K.: Radyanska shkola, 121 [in Ukrainian].
3. Golikov, A.P., Panasenko, L.G., Sonko, S.P., & Shulzhenko, L.S. (1987). Sumskaya oblast (ekonomiko-geograficheskaya kharakteristika) [Sumy region (economic and geographical characteristic)]. *Ekonomicheskaya geografiya – Economical geography*, 39, 107-121 [in Ukrainian].
4. Leontieva, H.H. (1999). *Ekonomichna i sotsialna geografira Sumskoi oblasti* [Economic and social geography of Sumy region]. Sumy: SDPI im. A.S. Makarenka, 87 [in Ukrainian].
5. Leontieva H.H., & Kornus A.O. (2006). *Geografiya Sumskoi oblasti: naseleennya i hospodarstvo* [Geography of Sumy region: population and economy]. Sumy: SumDPU imeni A.S. Makarenka, 72. [in Ukrainian].
6. Kornus, A.O. (2017). *Struktura roslynnytstva ta yii vidpovidnist pryrodnym peredumovam yak chynnyk staloho rozvytku agrovyrobnytstva (na prykladi Sumskoi oblasti)* [The structure of crop production and its compliance with natural conditions as a factor of sustainable development of agricultural production (on the example of Sumy region)]. *Finansovo-oblikove zabezpechennia staloho rozvytku ahrarnoho sektora Ukrainy: za zah. red. L.I. Katan ta N.I. Demchuk*. Dnipro: Porohy, Rozdil 2, hlava 2.4, 163-173. [in Ukrainian].
7. Kornus, A.O. (2013). *Geografichna otsinka rodyuchosti gruntiv Sumskoi oblasti* [Geographic assessment of soil fertility in Sumy region]. *Naukovi zapysky SumDPU imeni A.S. Makarenka. Geografichni nauky – Scientific Notes of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko. Geographical Sciences*, 4, 35-38 [in Ukrainian].
8. Roslynnytstvo u Sumskiy oblasti (1995-2018 rr.) [Crop production in Sumy region (1995-2018)] (n.d.). <http://sumy.ukrstat.gov.ua>. Retrieved from <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=175&level=3> [in Ukrainian].
9. Kunitsyna, V.V. (2019). *Roslynnytstvo Sumshchyny u 2017 rotsi: Statystychnyi zbirnyk* [Sumy Region Crops in 2017: Statistical Compilation]. Sumske oblasne upravlinnya statystyky. Sumy, 170 [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 07.10.2019 р.

About the authors:

Anatolii Kornus – PhD (Geography), Associate Professor of the Department of General and Regional Geography, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Romenska st., 87, Sumy, 40002, Ukraine, a_kornus@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5924-7812>

Olesia Kornus – PhD (Geography), Associate Professor, Head of the Department of General and Regional Geography, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Romenska st., 87, Sumy, 40002, Ukraine, olesyakornus@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7469-7291>

Sergii Siutkin – PhD (Geography), Associate Professor of the Department of General and Regional Geography, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Romenska st., 87, Sumy, 40002, Ukraine, siutkin-sergiy@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0871-0993>

Olena Danylchenko – PhD (Geography), Senior Lecturer of the Department of General and Regional Geography, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Romenska st., 87, Sumy, 40002, Ukraine, olena_danylchenko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2881-843X>

Об авторах:

Анатолій Корнус – кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії, Сумської державної педагогічної університету імені А.С. Макаренка, Україна, a_kornus@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5924-7812>

Олеся Корнус – кандидат географічних наук, доцент, завідувача кафедрою загальної та регіональної географії, Сумської державної педагогічної університету імені А.С. Макаренка, Україна, olesyakornus@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7469-7291>

Сергей Сюткин – кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії, Сумської державної педагогічної університету імені А.С. Макаренка, Україна, siutkin-sergiy@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-0871-0993>

Елена Данильченко – кандидат географічних наук, старший преподаватель кафедри загальної та регіональної географії, Сумської державної педагогічної університету імені А.С. Макаренка, Україна, olena_danylchenko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2881-843X>